

УДК 371.38

Організаційні та науково-методичні засади національно-патріотичного виховання учнів засобами аерокосмічної освіти

Олена АГЄЄВА,

заступник директора школи з виховної роботи, координатор науково-дослідної роботи Школи I–III ступенів №36 імені С. П. Корольова м. Києва

Стратегія розвитку сучасної школи спирається на ціннісні орієнтації, освітні потреби і запити суспільства. Її вибудовують із розуміння того, що зростаюча особистість має бути підготовлена до відповідальної діяльності в новітніх галузях науки і техніки.

Аерокосмічна освіта – це спроба матеріалізувати ідеї гуманітаризації та гармонізації, органічно пов'язані з проблемами єдності Всесвіту і Людини, Людини і Природи. Вона орієнтована на формування космічного мислення, що є синтезом досягнень науки й еволюції Всесвіту, уявлень про Людину розумну, Людину відповідальну, яка свідомо ставиться до власного майбутнього.

Національно-патріотичне виховання на сучасному етапі розвитку держави покликане дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, забезпечити становлення громадянського суспільства, що пов'язано з трансформацією громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, формування національної самосвідомості. Національно-свідомій особистості властиве служіння на вірність своїй Батьківщині – Україні.

Теоретичні засади національно-патріотичного виховання обґрунтовано в працях І. Беха, А. Бойко, В. Бондаря, С. Гончаренка, П. Кононенко, В. Лозової, Н. Мосейчук, Г. Тронько, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.

Багато українців причетні до розвитку ракетобудування та космонавтики. Серед них – М. Янгель, С. Корольов, В. Глушко, Ю. Кондратюк. У космосі побували майже два десятки космонавтів – вихідців з України. Ми пишаємося ними: першим космонавтом Незалежної України Леонідом Каденюком і одним із перших космонавтів планети українцем Павлом Поповичем.

Ідеалом виховання сучасної освіти є свідомий громадянин-патріот, високоосвічена, висококультурна, гармонійно розвинена особистість, здатна до саморозвитку та самовдосконалення. Національна свідомість і самосвідомість є тим фундаментальним феноменом, який забезпечує розвиток усіх потенційних можливостей людини.

Основа національно-патріотичного виховання становить національна ідея. Осердям виховання особистості є формування в неї ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної, моральної життєвої позиції.

Це сприяє осмисленню успіхів і невдач, визначенню цілей і завдань, реалізація яких пов'язана з досягненням віковичних мрій, надій, сподівань нашого народу. Завдяки національній самосвідомості особистість глибше розуміє свій народ, його історію, духовність і культуру, а також власні якості, здібності і можливості, коригує основні напрями своєї діяльності, окреслює й успішно стверджує свою життєву позицію. Національна самосвідомість – це своєрідний місток, який органічно поєднує життя окремої людини із життям нації, передусім шляхом доступу до її багатств і можливостей і, водночас, спільних справ, що поповнюють загальну скарбницю.

Педагогічна практика засвідчує, що у змісті патріотичного виховання наявні серйозні суперечності між потребами суспільства та можливостями школи, сім'ї. Крім цього, недостатньо впроваджують нові, інноваційні форми й методи формування особистості, патріотичних почуттів учнів. Для педагогічного колективу нашого навчального закладу національно-патріотичний напрям діяльності засобами аерокосмічної освіти є пріоритетним.

Нині громадяни української держави – безпосередні учасники подій, визначальних для подальшої власної долі, долі України, своїх сусідів, світового порядку на планеті Земля. Вони пов'язані зі зростанням інтересу і вияву патріотичних почуттів до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Космонавтика є важливою сферою сучасного українського суспільства, одним з найважливіших

і найперспективніших напрямів науково-технічного прогресу. Вона озброїла науку сучасними знаннями, відкрила нові горизонти, збагатила ідеями і технологіями.

Освоєння космосу не лише ознаменувє початок нового технологічного рівня, а й забезпечує підґрунтя для розвитку якісно нового суспільного мислення, політичних, моральних і філософських поглядів. Знання про космос допомагають звільнитися від геоцентризму, способу мислення, обмеженого земними поняттями та земною практикою. Вихід у космос змінив сприйняття навколишнього світу, розширив просторові горизонти і часові виміри. Безперечно, причетність країни до цивілізованого світу визначається і рівнем розвитку авіакосмічної галузі [5].

Космічна діяльність має стати одним із символів дружної раціональності, яка може і допоможе зберегти світ, якщо народи і нації приймуть її за основу спілкування між собою. До того ж, як зазначав К. Е. Ціолковський, не можна залишатися в колісці, це згубно для зростаючої Дитини [6].

Аналіз змісту аерокосмічної освіти учнівської молоді засвідчує, що вона забезпечує розвиток творчої особистості, її здібностей, талантів і обдарованості та підготовку кваліфікованих кадрів для аерокосмічної галузі. Ефективним у створенні новаторського освітнього середовища є застосування досягнень аерокосмічної галузі, що спирається на історично зумовлені традиції і досягнення аеронавтики минулого та аерокосмічної галузі України сьогодення як засобу підвищення мотивації до навчання. Тому постає необхідність теоретичного та практичного обґрунтування механізму формування національно-патріотичної самосвідомості учнів у навчально-виховному процесі шляхом створення відповідного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу. Це зумовлено такими чинниками: визнання України космічною державою; визначення пріоритетності розвитку аерокосмічної освіти як надзвичайно важливого й ефективного компонента подальшого розвитку, самовдосконалення обдарованої особистості; освоєння інноваційної культури XXI століття, осмислення важливості підвищення науково-технічної культури учнівської молоді; необхідність запровадження профільного навчання учнів – майбутніх висококваліфікованих фахівців для освоєння аерокосмічної галузі.

Постає нагальна потреба у створенні Концепції формування національно-патріотичної

самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти загальноосвітнього навчального закладу.

Україна є однією з небагатьох держав, що мають замкнений цикл виробництва об'єктів ракетно-космічної техніки. У нашій державі зосереджено значний науковий потенціал, великі виробничі потужності, що дає змогу вважати Україну передовою космічною державою. Вже сьогодні, коли підприємства національного ракетно-космічного комплексу беруть участь у реалізації багатьох міжнародних космічних проектів, значною проблемою є нестача високоосвічених фахівців, молодих учених, проєктантів і технологів, здатних своїми досягненнями і відкриттями сприяти справжньому інтелектуальному та технологічному прориву нашої країни.

Зазначимо: аерокосмічна освіта покликана сприяти поширенню серед учнівської молоді знань про авіацію та космонавтику, формуванню наукового світогляду особистості, професійному самовизначенню, забезпеченню фундаментальної наукової і практичної підготовки фахівців для аерокосмічної галузі держави.

Ідея аерокосмічної освіти постала у 50–60-х роках минулого століття з появою супутників та ракет, польотом першої людини планети Земля – Юрія Олексійовича Гагаріна – в космос. Міжнародну асоціацію юних астронавтів створено 30 липня 1987 року у США з ініціативи Джека Андерсона – відомого журналіста і радника экс-президента Рональда Рейгана. У цей час США, Росія, Канада, Японія почали активно розвивати національні освітні аерокосмічні програми.

Міжнародна академія астронавтики об'єднує провідних учених та інженерів у галузі космічних досліджень. Її засновано 16 серпня 1960 року під час XI Міжнародного Конгресу з астронавтики з ініціативи Теодора фон Кармана. Ця незалежна неурядова організація, визнана ООН (зареєстрована у Стокгольмі (Швейцарія), об'єднує 75 країн.

Просвітницьку роботу з аерокосмічної освіти проводять агенції NASA (США), зокрема kids club – освітні програми для різного шкільного віку в режимі онлайн. Аерокосмічна освіта в Україні активно розвивається. 25 листопада 1991 року за ініціативою та підтримки конструкторського бюро «Південне» і ВО «Південний машинобудівний завод» створено громадську організацію – Українське молодіжне аерокосмічне об'єднання «Сузір'я» (УМАКО «Сузір'я»). Головна мета діяльності УМАКО «Сузір'я» – сприяння розвитку творчих здібностей дітей і молоді, посиленню їх інтересу до дослідження космосу та вивчення історії авіації і космонавтики, надбання практичного досвіду й організаторських здібностей.

У сфері виховання молодого покоління вчених натхненно працює, продовжуючи естафету освоєння космосу, Національний центр аерокосмічної освіти молоді імені О. М. Макарова. Його було створено на виконання Указу Президента України Л. Д. Кучми №410/96 від 11 червня 1996 року з ініціативи Національного космічного агентства України та Українського молодіжного аерокосмічного об'єднання «Сузір'я», за підтримки Державного підприємства ВО «Південний машинобудівний завод» ім. О. М. Макарова і Державного конструкторського бюро «Південне» ім. М. К. Янгеля [9].

У XXI столітті перед людством постають нові завдання щодо освоєння Всесвіту. Невдовзі – висадка людини на Марс. Україна, як Батьківщина засновника ракетобудування Сергія Павловича Корольова, просто не має права перетворити свою космічну галузь на «космічний пил», країна не вправі стати обслуговуючою країною, адже на це немає в нас часу, людина живе тут, на цій Землі, 11 галактичних секунд [3].

Нинішня цивілізація переживає відповідальний етап у своєму поступі. Сучасну високотехнічну державу характеризує високий розвиток науки, потужний освітній потенціал населення. З огляду на це, актуалізується потреба у нових підходах до вивчення природничих наук, набуття знань про космос та перспективу розвитку людської цивілізації. Йдеться про формування у молоді нового світогляду, який відповідав би викликам XXI століття.

Педагогічний колектив школи I–III ступенів №36 імені С. П. Корольова визначив пріоритет аерокосмічної освіти як засіб мотивації учнів до навчання. Це передбачає посилення освітньої підготовки учнів, зокрема на основі:

а) збагачення програм навчальних предметів, наповнення їхнього змісту питаннями аерокосмічного характеру;

б) поглиблення знань учнів із предметів природничо-математичного циклу;

в) введення нових програм факультативів, курсів за вибором;

г) створення оновленого освітнього середовища.

Така робота потребує системності, реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі

школи, позашкільних закладах, зрештою, виховання у сім'ї, що сприятиме розвитку в учнів інтересу до творчості, самостійного мислення та вміння узагальнювати набуті знання.

Ефективність заходів з реалізації моделі формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти пов'язана з підвищенням рівня професійної компетентності педагогів, відповідної спрямованості навчально-виховного процесу, форм і методів його організації.

Пріоритетна роль щодо цього надається активним методам, які ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії суб'єктів освітнього процесу, спрямованій на самостійний пошук зростаючою особистістю істини, сприяють формуванню критичного мислення, розвитку ініціативи і творчості.

Відповідно до змісту, форм і методів реалізації системи формування національно-патріотичної самосвідомості учнів засобами аерокосмічної освіти визначено її структуру, що охоплює:

- *початковий рівень* (здійснюється у початкових класах).

Освітня мета – формування патріотичних почуттів до своєї маленької батьківщини: знань про школу, район, рідне місто, Землю, Всесвіт, людину та її місце у довкіллі, що сприяє розвитку пізнавальних інтересів та здібностей учнів, їхньої готовності до подальшого аерокосмічного навчання;

- *середній рівень* (здійснюється у базовій середній школі).

Освітня мета – формування світоглядних соціокультурних знань і вмінь, сприяння осмисленню причетності особистості до життя та розвитку рідної країни, розвиток цілісної системи знань про Всесвіт, підготовка до життєвого (професійного) вибору;

- *високий рівень* (старша школа).

Освітня мета – формування громадянської позиції, цілісного наукового світогляду та високої індивідуальної культури, особистісний розвиток на цінностях українського народу;

- *додатковий рівень* аерокосмічної освіти (здійснюється у творчих об'єднаннях, гуртках, наукових товариствах).

Освітня мета – формування в учнів національно-патріотичної самосвідомості на основі розвитку стійкого інтересу до вивчення історії космонавтики та аерокосмічної галузі в Україні, творчого зростання особистості.

На формування національно-патріотичної самосвідомості засобами аерокосмічної освіти в навчальному закладі спрямовано такі курси за вибором:

- 1–4 класи – «Всесвіт»;

- 5–6 класи – «Технічна творчість»;

- 5-й клас – курс за вибором, фізична підготовка «Як стати космонавтом»;

- 7-й клас – «Космічна одісея» (англійська мова), «Фізика в космосі»;

• 8-й клас – «Створи свою планету» (німецька мова), «Від України козацької – до України космічної» (історія);

• 9-й клас – «Аерокосмічна фантастика» (зарубіжна література), «Філософія космосу» (українська література);

• 10-й клас – «Космогонічні міфи світу» (зарубіжна література), «Людина – частина Всесвіту» (історія); «Земля у рівновазі» (географія);

• 11-й клас – «Основи космонавтики» (космонавтика), «Екосистемологія» (біологія).

Координація предметів і курсів за вибором, упровадження сучасних методів, підходів та технології навчання забезпечать цілісність, послідовність, випереджувальний характер освіти і навчання.

Навчальні дисципліни у межах аерокосмічної освіти репрезентують сучасному учневі досягнення нашої держави та світових країн у космонавтиці, що сприятиме розвитку та самовдосконаленню особистості, її інтелектуальному зростанню та формуванню космічного, планетарного мислення.

У школі створено мережу гуртків, зокрема історико-краєзнавчий гурток для учнів 5–6-го класу «Юний киянин» та гурток ІКТ «Віртуальний музей космонавтики» для учнів 7-го класу, творчі об'єднання: «Школа юного космонавта імені полковника Броніслава Лапідуса»; «Шкільна космічна агенція» (шкільне самоврядування); шкільний «Музей історії та розвитку космонавтики» з 30-річною історією; шкільний осередок громадської організації Українського молодіжного аерокосмічного об'єднання «Сузір'я».

Жага відкриття, прагнення проникнути в найпотаємніші куточки буття народжуються ще за шкільною партою. Тому так важливо саме в школі виявити тих, хто цікавиться різними галузями науки і техніки, допомогти їм втілити в життя плани та мрії, спрямувати на шлях пошуку істини, забезпечити якнайповніше розкриття здібностей особистості.

Література

1. Агеєва О. Аерокосмічна освіта як засіб мотивації до навчання. Музейна педагогіка (роль шкільного музею у навчально-виховному процесі). – Дослідження Всесвіту: минуле, сучасне, майбутнє: збірник доповідей. – Чернівці: Місто, 2012. – С. 80.
2. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. У 2-х т. / І. Д. Бех. – Чернівці: Букрек, 2015 – 840 с.
3. Вчитель і світогляд / За ред. С. П. Щерби. – Житомир, 1996.
4. Каденюк Л. К. Місія – космос / Л. К. Каденюк. – К.: Довіра, 2011. – 382 с.
5. Казютинський В. В. Космічна філософія К. Е. Цюлковського: за і проти / В. В. Казютинський // Земля і Всесвіт. – №4. – 2003. – С. 43–54.
6. Ковалець І. М. Україна і космос / І. М. Ковалець. – К., 2002.
7. Смирнов В. Космизм как направление философско-педагогической мысли / В. Смирнов // Педагогика.

Психология. Социальная работа. Ювенология. Социкинетика. – 2009. – №5. – С. 13–15.

8. Тарасенко Н. Значение космической педагогики К. Н. Вентцеля и идеи М. Монтессори о «космическом воспитании» в разрешении проблемы формирования мировоззрения личности / Н. Тарасенко // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2011. – №5. – С. 116–121.

9. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nkau.gov.ua>

Анотації

Олена АГЕЄВА

Організаційні та науково-методичні засади національно-патріотичного виховання учнів засобами аерокосмічної освіти

У статті висвітлено особливості дослідно-експериментальної роботи із формування національно-патріотичної самосвідомості учнівської молоді засобами аерокосмічної освіти. Розглянуто поняття «національно-патріотична самосвідомість», «аерокосмічна освіта» в контексті національно-патріотичного виховання.

Ключові слова: Всесвіт, космос, національно-патріотична самосвідомість, аерокосмічна освіта.

Елена АГЕЕВА

Организационные и научно-методические основы национально-патриотического воспитания учащихся средствами аэрокосмического образования

В статье освещены особенности опытно-экспериментальной работы по формированию национально-патриотического самосознания учащейся молодежи средствами аэрокосмического образования. Рассмотрены понятия национального самосознания, аэрокосмического образования в контексте национально-патриотического воспитания.

Ключевые слова: Вселенная, пространство, национально-патриотическое самосознание, аэрокосмическое образование.

Olena AGEIEVA

Organizational and scientific and methodological principles of patriotic education of students by means of aerospace education

In the article the peculiarities and strategic vector of development of experimental work in educational institution on the formation of national-Patriotic consciousness of the students by means of aerospace education. Examines the concept of national identity, of aerospace education in the context of national-Patriotic education.

Keywords: Universe, space, the national-Patriotic consciousness, aerospace education.